ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Експертної служби
МВС України
11.11.2016 № 64Н

ТИМЧАСОВА ІНСТРУКЦІЯ
з організації, проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України

РОЗДІЛ І. Загальні положення

1. Ця Інструкція встановлює порядок організації роботи з прийому, реєстрації, обліку, зберігання, дослідження, та повернення ініціатору матеріалів експертного провадження, об'єктів досліджень та порівняльного матеріалу, що надходять до підрозділів Експертної служби МВС (Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр; територіальні підрозділи – науково-дослідні експертно-криміналістичні центри, далі – ДНДЕКЦ та НДЕКЦ) для проведення судових експертиз, експертних досліджень та оформлення їх результатів.

2. У цій Інструкції терміни вживаються у таких значеннях:

документ про призначення судової експертизи або експертного дослідження (далі – документ про призначення) – письмовий акт (постанова, ухвала, доручення, заява) про залучення експерта чи призначення судової

експертизи, експертного дослідження, у якому зазначаються реквізити ініціатора, перелік питань, поставлених судовому експерту, об'єкти та (або) похідні данні, що підлягають дослідженню, та порівняльний матеріал;

експертне дослідження – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини події, що не перебуває у досудовому розслідуванні чи судовому провадженні, за зверненням юридичних або фізичних осіб;

експертне провадження – це комплекс заходів з проведення судової експертизи або експертного дослідження, документального фіксування матеріалів, які надходять від ініціатора та створюються і накопичуються в ДНДЕКЦ та НДЕКЦ від моменту отримання документу про призначення і до моменту направлення ініціаторові матеріалів за результатами виконання документу про призначення;

ініціатор призначення судової експертизи або експертного дослідження (далі – ініціатор) – установа, орган або фізична чи юридична особа, які ініціюють проведення судової експертизи, експертного дослідження;

об'єкти експертних проваджень (далі – об'єкти дослідження) – це будь-які матеріальні носії інформації (сліди або їх копії, документи, речовини, зображення, похідні данні тощо) та/або відомості про них, що надходять до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ з метою дослідження при проведенні судових експертиз, експертних досліджень та порівняльний матеріал;

порівняльний матеріал (далі - зразки) – це будь-які матеріальні носії інформації (сліди або їх копії, документи, речовини, зображення, похідні данні тощо) та/або відомості про них, які надходять до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ та використовуються для проведення порівняльного дослідження;

результат експертного провадження – це оформлені належним чином результати проведених експертних досліджень у вигляді висновку експерта, висновку експертного дослідження або повідомлення про неможливість проведення експертизи (дослідження);

3. Організація діловодства, проведення судових експертиз, експертних досліджень та оформлення їх результатів регламентуються вимогами процесуального законодавства та іншими законодавчими чи нормативними актами, що стосуються судово-експертної діяльності та діловодства.

4. Оприлюднення та публічне використання відомостей з матеріалів експертного провадження допускається лише у випадках, передбачених законодавством.

5. Працівники ДНДЕКЦ, НДЕКЦ можуть залучатися для вирішення питань, що потребують застосування спеціальних знань, шляхом проведення судових експертиз та експертних досліджень матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини події:

1) на стадіях досудового розслідування та судового розгляду справ у кримінальному, виконавчому провадженні, адміністративних, цивільних та господарських справах, справах про адміністративні правопорушення.

Підставою для проведення судових експертиз є процесуальний документ про призначення судової експертизи (постанова або ухвала), складений уповноваженою на те особою (органом), або письмове звернення сторони захисту у кримінальному провадженні на договірних засадах, у якому обов'язково зазначаються реквізити, перелік поставлених експерту питань, об'єкти, що підлягають дослідженню, та надані зразки.

Результати проведення судових експертиз оформлюються висновком експерта (додаток 1) згідно з вимогами процесуального законодавства України та цієї Інструкції.

2) за матеріалами, що не перебувають у досудовому розслідуванні чи судовому провадженні, за зверненням юридичних або фізичних осіб.

Підставою для проведення експертного дослідження є письмова заява

ініціатора з обов'язковим зазначенням його реквізитів, переліку питань, що підлягають вирішенню та об'єктів дослідження і зразків, що надаються.

Результати проведеного експертного дослідження викладаються в письмовій формі у вигляді висновку експертного дослідження (додаток 2), оформленого згідно з вимогами, визначеними цією Інструкцію.

6. Проведення судових експертиз та експертних досліджень доручається працівникам ДНДЕКЦ, НДЕКЦ, які атестовані Експертно-кваліфікаційною комісією МВС як судовий експерт за відповідною експертною спеціальністю.

Судові експертизи або експертні дослідження працівниками ДНДЕКЦ, НДЕКЦ виконуються за черговістю надходження, якщо інше не передбачено цією Інструкцією.

7. У документі про призначення судової експертизи ініціатором зазначається:

місце й дата винесення постанови чи ухвали;

посада, звання та прізвище особи, що призначила експертизу, назва установи або суду, назва справи (провадження) та її номер;

обставини справи, які мають значення для проведення експертизи, підстави для призначення експертизи;

назва експертної установи, експертам якої доручається проведення експертизи або прізвище експерта;

питання, які виносяться на вирішення експертові;

перелік об'єктів, що підлягають дослідженню (у тому числі зразків та інших матеріалів, направлених експертові, або посилання на такі переліки, що містяться в матеріалах справи),

інші дані, які вимагаються процесуальним законодавством або мають значення для проведення судової експертизи.

У письмовій заяві про проведення експертного дослідження ініціатором зазначаються:

прізвище, ім’я та по-батькові;

реквізити;

питання, які підлягають вирішенню;

перелік об'єктів дослідження та зразків, що надаються.

У документі про призначення перераховуються всі об’єкти, які направляються на експертне дослідження, та зразки із зазначенням точного найменування, кількості, міри ваги (маси), серії та номера об’єкту дослідження (виробу, документа, грошового знака тощо), інші відмінні індивідуальні ознаки.

Якщо питання сформульовані не ясно або їх редакція не відповідає науково-методичним рекомендаціям, експерт повинен порушити перед ініціатором клопотання про уточнення питань та викладення їх у інший редакції. До отримання відповіді проведення судової експертизи або експертного дослідження призупиняється.

Якщо під час проведення судової експертизи або експертного дослідження об'єкт(об'єкти) дослідження може(уть) бути пошкоджений(і) або знищений(і), у документі про призначення повинен міститися дозвіл на його пошкодження або знищення, зміну стану чи властивостей.

У разі відсутності такого дозволу, експерт, якому доручено виконання судової експертизи або експертного дослідження, складає клопотання експерта (додаток 3), яке разом з супровідним листом (додаток 4), надсилається ініціатору.

До отримання відповіді проведення судової експертизи або експертного дослідження призупиняється в цілому або в частині вирішення окремого питання.

У разі незадоволення порушених експертом клопотань упродовж сорока п’яти календарних днів з дня його направлення, експерт або повертає матеріали без виконання, або не вирішує окреме(і) питання.

8. У документі про призначення комплексної або комісійної судової експертизи зазначаються її назва та установа (и), експертам якої (яких) доручено її проведення, а в разі участі в її проведенні особи, яка не працює в експертній установі - також прізвище, ім'я та по батькові, освіта, спеціальність,

місце роботи, місце реєстрації цієї особи, інші дані.

Якщо проведення комплексної або комісійної судової експертизи доручено декільком експертним установам (судовим експертам), у документі про призначення судової експертизи (залучення експерта) зазначається, яка з них є провідною, тобто яка з них здійснює організацію проведення судової експертизи, зокрема координацію роботи експертів і зв'язок з ініціатором.

Ініціатор направляє документ про призначення комплексної або комісійної судової експертизи окремо кожному виконавцю. Об'єкти дослідження і матеріали справи направляються провідній експертній установі (експерту).

Якщо у документі про призначення комплексної або комісійної судової експертизи не визначено, яка з експертних установ є провідною, то провідною визнається та експертна установа, до якої направлені об’єкти дослідження (матеріали справи) разом з документом(ми) про призначення комплексної або комісійної судової експертизи.

9. Об’єкти дослідження та зразки надаються до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ в упаковці, яка забезпечує їх збереження та захист від несанкціонованого доступу і засвідчуються особою у передбаченому законодавчими та нормативними актами порядку.

Якщо в матеріалах справи є дані про особливості виявлення, вилучення, зберігання об'єкта дослідження або про інші обставини, що могли вплинути на його властивості та ознаки, про них слід зазначити в документі про призначення та надіслати засвідчені належним чином копії протоколів процесуальних дій до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

У разі неможливості надання об’єктів дослідження до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ, ініціатором забезпечується необхідні умови та доступ судового експерта, якому доручено проведення судової експертизи або експертного дослідження, до такого об’єкта за його письмовим клопотанням.

10. Якщо в документі про призначення є питання, що стосуються різних

видів експертиз, не пов'язаних між собою, і не визначена послідовність її проведення, директор ДНДЕКЦ, НДЕКЦ або заступник директора може самостійно визначити, які питання підлягають вирішенню у відповідному підрозділі та послідовність їх виконання, або доручає конкретній особі визначити з ініціатором послідовність вирішення питань.

11. У випадках, передбачених законодавчими та нормативними актами, ініціаторові призначення судової експертизи або експертного дослідження надсилається рахунок вартості робіт за їх проведення, оформлений відповідно до встановлених вимог.

Проведення судових експертиз або експертних досліджень, за якими передбачено внесення плати, розпочинається після (з моменту) здійснення ініціатором оплати вартості робіт.

12. Згідно з процесуальним законодавством України судовими експертами ДНДЕКЦ, НДЕКЦ проводяться первинні, додаткові, повторні, комісійні та комплексні судові експертизи.

Кримінальним процесуальним кодексом України у кримінальному провадженні проведення додаткової та повторної судової експертизи не передбачено, у зв'язку з чим вони оформлюються як первинні.

Первинною є експертиза, під час проведення якої об'єкт(и) досліджується вперше.

Додатковою є експертиза, під час проведення якої досліджується об'єкт(и), що досліджувався під час проведення первинної експертизи, відносно якого необхідно провести додаткове дослідження або дослідити додаткові матеріали, які не були надані при проведенні первинної експертизи.

Повторною є експертиза, під час проведення якої досліджуються ті самі об'єкти і вирішуються ті самі питання, що й при проведенні первинної експертизи.

Комісійною є експертиза, яка проводиться двома чи більшою кількістю експертів, що мають кваліфікацію судового експерта за однією експертною

спеціальністю (фахівцями в одній галузі знань). Комісія експертів може утворюватися органом (особою), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), або керівником експертної установи.

Комплексною є експертиза, що проводиться із застосуванням спеціальних знань з різних галузей науки, техніки або інших спеціальних знань (різних напрямів у межах однієї галузі знань) для вирішення одного спільного (інтеграційного) завдання (питання). До проведення таких експертиз у разі потреби залучаються як експерти експертних установ, так і фахівці установ та служб (підрозділів) інших центральних органів виконавчої влади або інші фахівці, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах.

Порядок оформлення висновків експертів, складених за результатами проведення зазначених судових експертиз, визначається відповідним процесуальним кодексом та цією Інструкцією.

13. Затрати часу на проведення судових експертиз або експертних досліджень розраховуються за фактично витраченим часом, який складається з:

безпосереднього проведення дослідження;

виконання робіт, які прямо пов'язані з проведенням цих судових експертиз або експертних досліджень (участь у судовому засіданні, виїзд на огляд об'єктів дослідження, отримання консультацій тощо);

оформлення результатів проведених судових експертиз або експертних досліджень.

14. За своєю складністю судові експертизи та експертні дослідження поділяються на категорії:

прості - проведення яких потребує застосування тільки простих прийомів дослідження (фотозйомка, у т.ч. макрозйомка у видимій зоні спектру, застосування простих оптичних приладів, візуальне порівняння з еталонами, застосування експрес-аналізу, проведення вимірів простими вимірювальними приладами тощо);

середньої складності - проведення яких потребує застосування нескладних

інструментальних методів (мікрофотозйомка, фотозйомка у невидимій зоні спектру, ідентифікаційні дослідження без застосування порівняльних мікроскопів, проведення нескладних хімічних реакцій та експериментів, які не потребують спеціальної підготовки, та інше) або застосовування комплексу простих прийомів чи дослідження декількох об'єктів;

складні або особливо складні – проведення яких потребує застосування складних інструментальних методів дослідження, проведення складних експертних експериментів, дослідження великої кількості різноманітних об`єктів, вирішення великої кількості питань, досліджень з використанням криміналістичного обладнання (лазерного, оптичного, електронного), проведення складних та тривалих експериментальних досліджень, застосування декількох методів, методик тощо, а також комплексні, комісійні та повторні експертизи.

15. Строк проведення судової експертизи або експертного дослідження встановлюється директором, заступником директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ або керівником відповідного відділу (сектору) залежно від складності дослідження з урахуванням наявного навантаження працівника у межах:

до 10 робочих днів - щодо матеріалів, які відносяться до категорії простих досліджень;

до 20 робочих днів - щодо матеріалів, які відносяться до категорії середньої складності досліджень;

від 30 до 120 робочих днів - щодо матеріалів, які відносяться до категорії складних та особливо складних досліджень.

У разі значного завантаження експерта та знаходження в нього на виконанні одночасно понад десяти експертиз або меншої кількості, якщо вони складні, вказані терміни можуть бути переглянуті або встановлені додатково з урахуванням необхідного реального (розумного) часу на їх виконання.

Якщо судова експертиза не може бути виконана упродовж тридцяти робочих днів, більш тривалий строк установлюється за письмовою домовленістю з ініціатором після попереднього вивчення експертом наданих матеріалів.

У разі відмови ініціатором у погодженні запропонованого більш тривалого строку проведення судової експертизи, ініціаторові надається пропозиція про призначення експертизи іншим суб'єктам судово-експертної діяльності, визначеним у статті 7 Закону України "Про судову експертизу", при цьому, матеріали повертаються ініціаторові призначення судової експертизи.

У разі неотриманням упродовж тридцяти календарних днів відповіді від ініціатора щодо погодження або непогодження запропонованого більш тривалого строку проведення судової експертизи, запропонований строк вважається погодженим.

У випадку незадоволення клопотання експерта упродовж сорока п’яти календарних днів щодо надання додаткових матеріалів, несплати вартості судової експертизи або експертного дослідження в порядку, передбаченому чинним законодавством, незабезпечення доступу до об'єкта дослідження (учинення перешкод з боку сторін, що беруть участь у справі, в обстеженні об'єкта) матеріали справи повертаються ініціаторові без виконання зі складанням повідомлення про неможливість проведення експертизи або експертного дослідження (додаток 5).

Строк проведення судової експертизи або експертного дослідження починається з робочого дня, наступного за днем надходження матеріалів до експертної установи, і закінчується у день складання висновку експерта, висновку експертного дослідження або повідомлення про неможливість проведення експертизи.

У строк проведення судової експертизи або експертного дослідження не включається строк виконання клопотання експерта та усунення допущених ініціатором недоліків.

У разі потреби, клопотання експерта направляється ініціаторові у термін, що не перевищує половини строку проведення судової експертизи, визначеного цією Інструкцією.

16. Під час проведення судової експертизи або експертного дослідження

з метою виконання певного завдання експертами застосовуються відповідні методи дослідження (загальні, загальнонаукові, спеціальні), методики проведення судових експертиз, нормативно-правові акти та нормативні документи (міжнародні, національні та галузеві стандарти, технічні умови, правила, норми, положення, інструкції, рекомендації, переліки, настановчі документи Держспоживстандарту України), а також чинні республіканські стандарти колишньої УРСР та державні класифікатори, галузеві стандарти та технічні умови колишнього СРСР, науково-технічна, довідкова література, програмні продукти, мережа Інтернет тощо.

До загальних методів належать категорії та закони діалектичної логіки, формально-логічні методи пізнання (аналіз, синтез, узагальнення; індукція та дедукція, гіпотеза), аналогія тощо.

Загальнонауковими є спостереження, вимірювання, опис, експеримент, порівнювання, моделювання, реконструкція.

Спеціальними методами є візуальні, морфологічні, мікроскопічні, фотографічні, фізичні, хімічні, біологічні, математичні тощо.

17. При проведенні судових експертиз та експертних досліджень використовуються загальнотехнічні (розроблені в загальній техніці та пристосовані для виконання спеціальних криміналістичних завдань) та криміналістичні (створені для вирішення спеціальних криміналістичних завдань) технічні засоби.

18. Вибір певних методик, методів дослідження, технічних засобів та послідовність їх застосування належить до компетенції судового експерта.

При цьому, спочатку судовий експерт повинен використати неруйнуючі методи і тільки в разі, якщо в результаті їх застосування не досягнута мета дослідження, застосовувати руйнуючі методи відповідно до пункту 7 розділу I цієї Інструкції.

19. Під час проведення судової експертизи або експертного дослідження на судового експерта розповсюджуються права та обов'язки, встановлені законодавством.

РОЗДІЛ II. Організація прийому, реєстрації матеріалів, наданих для експертного провадження, та видачі або направлення ініціаторам, результатів експертних проваджень та об'єктів дослідження

Підрозділ 1. Організація прийому, реєстрації матеріалів, наданих для експертного провадження, та їх передача для виконання

1. Прийом документів про призначення, матеріалів та об'єктів дослідження, які доставлені до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ безпосередньо ініціатором або за його дорученням уповноваженою особою, здійснюється працівником відділу (сектору, групи) документального забезпечення ДНДЕКЦ, НДЕКЦ (далі – працівник ДЗ) у приміщенні для прийому-видачі матеріалів експертних проваджень (далі – кімната прийому-видачі).

Матеріали експертних проваджень та об'єкти дослідження до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ також можуть доставлятись засобами поштового зв'язку, кур'єрською або фельд'єгерською службами.

Передача документів про призначення та матеріалів і об'єктів експертних проваджень засобами електронного зв'язку не допускається.

2. Кімната прийому-видачі повинна бути оснащена необхідними технічними засобами, які забезпечують збереження матеріалів та об'єктів, що надаються на експертне провадження, обмеження доступу третіх осіб та відео-фіксацію процесу отримання та видачі матеріалів і об'єктів експертних проваджень.

3. Під час отримання документів про призначення, матеріалів та об'єктів дослідження, які доставлені до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ безпосередньо ініціатором,

працівник ДЗ, а у разі призначення комплексної або багатооб'єктної експертизи разом з уповноваженими керівництвом ДНДЕКЦ, НДЕКЦ працівниками відділів (секторів) перевіряє наявність супровідних листів, документів про призначення, правильність їх оформлення (адресування, наявність підписів, вихідних реєстраційних даних, інших необхідних реквізитів), наявність і цілісність додатків, стану упаковки об'єктів дослідження.

У разі надходження на дослідження зброї, вибухонебезпечних об'єктів, біологічних об'єктів, наркотичних засобів та (або) об'єктів по комплексних чи багатооб'єктних експертизах отримання документів про призначення, матеріалів та об'єктів дослідження здійснюється працівником ДЗ разом з уповноваженими керівництвом ДНДЕКЦ, НДЕКЦ працівниками відділів (секторів).

Вибухонебезпечні об'єкти дослідження приймаються за наявністю оригіналу довідки спеціаліста-вибухотехніка про категорію вибухонебезпечності об'єктів дослідження.

4. Якщо матеріали, що надаються безпосередньо ініціатором, надані не в повному обсязі, об'єкти дослідження і зразки не упаковані чи упаковка не забезпечує їх збереження та захист від несанкціонованого доступу, чи не засвідчена особою у передбаченому законодавством порядку, або матеріали не відповідають вимогам, викладеним у пункті 3 підрозділу 1 розділу II Інструкції, що виключає можливість організації проведення судової експертизи, вони не реєструються у ДНДЕКЦ, НДЕКЦ і невідкладно повертаються ініціатору для усунення виявлених недоліків.

Про факт відмови у реєстрації працівником ДЗ невідкладно складається довідка про невідповідність (додаток 6) у двох примірниках. Один примірник віддається ініціатору, другий – зберігається у відділі (секторі, групі) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

У разі надходження таких матеріалів засобами поштового зв'язку, кур'єрською або фельд'єгерською службами директор або заступник директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ доручає працівнику ДЗ або уповноваженій особі повідомити про це ініціатора телефоном та скласти довідку про невідповідність у двох

примірниках. Один з них разом з матеріалами терміново повертається ініціаторові для усунення виявлених невідповідностей, інший – зберігається у відділі (сектору, групи) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

5. За відсутності порушень, визначених у пункту 4 підрозділу 1 розділу II цієї Інструкції, усі матеріали експертних проваджень та об'єкти дослідження, підлягають обов'язковій реєстрації у відділі (секторі, групі) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

6. На підтвердження прийняття матеріалів експертного провадження та об'єктів дослідження працівник ДЗ засвідчує факт їх отримання шляхом учиненням особистого підпису із зазначенням прізвища, дати, у разі потреби, часу отримання та проставлення штампу.

Надані на дослідження зброя, вибухонебезпечні об'єкти, біологічні об'єкти, наркотичні засоби та (або) об'єкти по комплексних чи багатооб'єктних експертизах невідкладно передаються для подальшого зберігання до відповідного відділу (сектору).

7. Одразу після прийняття матеріалів експертного провадження до них долучається Папка-справа на експертне провадження (далі – Папка-справа), до якої обов'язково вноситься інформація щодо способу доставки, особи, яка доставила об'єкти, особи працівника відділу (сектору), якому передані об'єкти досліджень для зберігання у відділі (секторі), та здійснюється їх реєстрація.

Форма та порядок ведення Папки-справи встановлюється відповідним наказом керівника Експертної служби МВС.

8. Після реєстрації матеріали експертного провадження упродовж робочого дня або наступного робочого дня передаються на розгляд директору або заступнику директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

9. Працівникам ДЗ та іншим працівникам ДНДЕКЦ, НДЕКЦ заборонено

розпаковувати упаковані об'єкти досліджень.

Розкриття упакувань об'єкти досліджень проводиться виключно судовим експертом (експертами), якому(им) доручено виконання судової експертизи або експертного дослідження.

10. Об'єкти дослідження та зразки, які надійшли для проведення судової експертизи або експертного дослідження, зберігаються в умовах, що виключають їх втрату і псування.

11. Порядок прийому, зберігання та видачі об'єктів дослідження та зразків, заходи безпеки та порядок поводження з вибухонебезпечними об'єктами, зброєю та боєприпасами, які надійшли для проведення судової експертизи або експертного дослідження визначаються відповідними інструкціями, які затверджуються наказом директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

12. Після розгляду матеріалів експертного провадження директором або заступником директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ та вчинення резолюції щодо доручення організації виконання судової експертизи або експертного дослідження керівнику відповідного відділу (сектору), працівником ДЗ вносяться відповідні записи до відповідного журналу обліку ДНДЕКЦ, НДЕКЦ та видаються під підпис зазначеному керівнику для подальшого організації виконання. Про це робиться відповідна відмітка у Папці-справі.

Підрозділ 2. Організація видачі або направлення ініціаторам результатів експертних проваджень

1. Після оформлення результатів експертних проваджень та усіх передбачених цією Інструкцією чи іншими нормативними актами супровідних документів, матеріали експертних проваджень разом з об'єктами дослідження передаються до відділу (сектору, групи) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ для реєстрації та

подальшого їх направлення ініціаторові, про що у Папці-справі вчинюється відповідний запис.

Об'єкти дослідження до відділу (сектору, групи) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ передаються в упакованому вигляді, якщо інше не передбачено особливостями їх зберігання та видачі.

2. Видача та направлення працівником ДЗ вихідної кореспонденції відбувається згідно з вимогами законодавства, відомчих нормативних документів та Інструкції з організації діловодства в ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

3. Направлення результатів експертних проваджень засобами електронного зв'язку не допускається.

4. Результати експертних проваджень разом з об'єктами дослідження підлягають поверненню ініціаторові шляхом:

видачі ініціатору за пред'явленням документу, що посвідчує особу, або уповноваженій ним особі за дорученням, оформленим належним чином (наявність дати, підпису ініціатора, завіреного печаткою установи);

направлення поштовим зв'язком спеціального призначення (кур'єрською або фельд'єгерською службами), крім об'єктів, що не підлягають пересиланню поштою (великогабаритні предмети, вибухові та легкозаймисті речовини, рідини, дорогоцінні метали та каміння, вогнепальна зброя, патрони, боєприпаси, сильнодіючі, отруйні речовини тощо).

Об'єкти, що не підлягають пересиланню поштою, отримуються в ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

Транспортування об'єктів дослідження, що не підлягають пересиланню поштою, кур'єрською та фельд'єгерською службами, забезпечує ініціатор.

5. Видача результатів експертних проваджень та об'єктів дослідження здійснюється в кімнаті прийому-видачі.

6. Якщо результати експертних проваджень та об'єкти дослідження отримує ініціатор, факт отримання засвідчується ним шляхом проставляння у відповідному журналі обліку відділу (сектору, групи) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ та Папці-справі свого прізвища, підпису, дані документа, що засвідчує його особу, дати і часу отримання.

У разі отримання результатів експертних проваджень та об'єктів дослідження уповноваженою на їх отримання особою, у відповідному журналі обліку відділу (сектору, групи) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ та Папці-справі зазначається прізвище, підпис, дані документа, що засвідчує його особу, дата і час отримання, та до Папки-справи долучається доручення.

7. Направлення або видача результатів експертних проваджень та об'єктів дослідження без реєстрації у відділі (секторі, групі) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ забороняється.

8. Працівнику ДЗ забороняється направляти ініціаторам результати експертних проваджень без об'єктів, що досліджувались.

Виняток складають випадки, коли об'єкти передані для подальшого дослідження в інший структурний підрозділ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ або іншій експертній установі, або повністю знищені в ході проведення експертного дослідження, або інше, передбачене законодавством.

9. Матеріали завершених експертних проваджень формуються у відповідні номенклатурні справи та зберігаються у відділу (сектору, групі) ДЗ ДНДЕКЦ, НДЕКЦ.

РОЗДІЛ III. Організація проведення судових експертиз та експертних досліджень

1. Після надходження до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ документа про призначення

та його реєстрації відповідно до вимог розділу II цієї Інструкції директор або заступник директора розглядає отримані матеріали і доручає керівнику відповідного відділу (сектора) (далі – підрозділу) організувати проведення судової експертизи або експертного дослідження.

Директор або заступник директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ може безпосередньо призначити судового(их) експерта(ів) з урахуванням спеціалізації та кваліфікації, встановити строк виконання судової експертизи або експертного дослідження відповідно до вимог цієї Інструкції або доручити вирішення цих питань керівникові відповідного підрозділу.

У разі виникнення непередбачуваних обставин (тимчасова непрацездатність експерта, звільнення експерта з роботи тощо) або надходження вмотивованого звернення ініціатора (керівника органу досудового розслідування, процесуального керівника) про продовження строків подання додаткових матеріалів чи зміни черговості виконання матеріалів, директор або заступник директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ має право:

передоручити проведення судової експертизи або експертного дослідження іншому судовому експертові;

змінити термін та черговість виконання судової експертизи або експертного дослідження;

продовжувати строк виконання клопотання про надання додаткових матеріалів, але не більш ніж на 30 робочих днів.

Якщо в підрозділах Експертної служби МВС не проводяться певні види судових експертиз або відсутні фахівці з певної галузі спеціальних знань, директор або заступник директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ повідомляє про це ініціатора та повертає матеріали без виконання.

Якщо під час проведення судової експертизи виникає потреба у залученні до вирішення певних питань фахівців інших наукових установ, організацій тощо, директор або заступник директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ за письмовим клопотанням судового експерта, якому доручено проведення судової експертизи, інформує ініціатора про необхідність залучення до її проведення фахівця відповідної

спеціальності у галузі науки, виробництва тощо. Залучення такого фахівця проводиться з дотриманням вимог процесуального законодавства України.

Факт письмового доручення виконання судової експертизи конкретному судовому(им) експерту(ам) вважається попередженням його(їх) про відповідальність як судового(их) експерта(ів), передбачену Кримінальним кодексом України.

У разі призначення первинної, додаткової, повторної, комісійної або комплексної судової експертизи, яка за процесом дослідження, наданими матеріалами (об'єктами) чи визначенням процесуального законодавства не є такою по суті, директор або заступник директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ має право змінити її статус та організовує її проведення згідно із визначеним статусом.

2. Організовуючи виконання призначеної комплексної судової експертизи, директор або заступник директора ДНДЕКЦ, НДЕКЦ доручає її проведення відповідним підрозділам та визначає, який з них є провідним.

Керівник провідного підрозділу за погодженням з керівниками інших підрозділів формує комісію експертів і визначає голову експертної комісії.

Якщо комплексна експертиза виконується експертами кількох експертних установ, експертна комісія формується керівником провідної експертної установи разом з керівниками інших експертних установ - співвиконавців. Голову експертної комісії призначає керівник провідної експертної установи.

3. Судовий експерт, призначений головою комісії, не має переваг перед іншими співвиконавцями при вирішенні поставлених питань.

Голова комісії, разом з функцією судового експерта, виконує наступні організаційні функції:

скликає нараду експертів, на якій ознайомлює їх з документом про призначення судової експертизи та матеріалами, які надійшли на дослідження;

організовує розробку спільної програми досліджень, у тому числі з визначенням послідовності та строків виконання окремих досліджень. У разі неузгодження дій експертної комісії при виконанні досліджень чи порушення їх

послідовності, повідомляє про це керівника провідного підрозділу або директора провідної експертної установи;

організовує попереднє вивчення об’єктів дослідження членами комісії;

здійснює зв'язок з керівниками експертних установ (підрозділів), співробітники яких є членами комісії, контролює строки проведення окремих досліджень і координує виконання всієї програми досліджень;

керує проміжними та підсумковими нарадами експертів;

складає проект висновку (повідомлення про неможливість проведення експертизи) або доручає його складання одному з членів комісії.

4. Якщо одним із членів комісії з експертної установи-співвиконавця протягом тридцяти календарних днів не розпочато проведення комплексної експертизи, а без її результатів подальше проведення досліджень іншими членами комісії неможливе, директор, що здійснював організацію роботи комісії, повідомляє про це ініціатора. Після цього, якщо ініціатором протягом тридцяти календарних днів заходи з організації роботи комісії не вживаються, матеріали повертаються замовнику без виконання.

5. Якщо проведення комплексної експертизи не може бути здійснене силами експертів Експертної служби МВС, директор повідомляє про це ініціатора та інформує про необхідність залучення до проведення судової експертизи експерта відповідної спеціалізації. Залучення такого експерта проводиться з дотриманням вимог процесуального законодавства України.

6. При надходженні до підрозділів Експертної служби МВС документа про призначення повторної судової експертизи директор, заступник директора чи керівник відповідного підрозділу доручає її проведення судовому(м) експертові(ам) з урахуванням вимог, визначених процесуальним законодавством.

Висновок експерта, складений за результатами проведеної повторної судової експертизи, оформлюється згідно з вимогами процесуального

законодавства та розділів V, VI цієї Інструкції.

7. При проведенні судової експертизи або експертного дослідження судовий експерт повинен уживати заходів щодо збереження наданих об'єктів, аби не допустити їх втрату, знищення або пошкодження.

У разі пошкодження чи знищення об’єкта в процесі проведення судової експертизи або експертного дослідження до висновку експерта або експертного дослідження вноситься відповідний запис. Пошкоджені під час дослідження об'єкти або їх залишки разом з висновком експерта або експертного дослідження повертаються ініціаторові.

Документальні матеріали, які є об’єктами дослідження та зразками, позначаються відповідними штампами (додаток 7), окрім дійсних документів, які знаходяться в офіційному обігу, про що робиться відмітка у висновку експерта або експертного дослідження, і після проведення судової експертизи або експертного дослідження, разом з складеним висновком повертаються ініціаторові.

8. Результати експертного провадження розглядаються керівником відповідного підрозділу, директором або заступником директора на предмет дотримання виконавцем методик проведення дослідження, повноти проведеного дослідження, після чого вони направляються ініціаторові.

Якщо при ознайомленні з висновком експерта або експертного дослідження буде встановлено, що дослідження проведені з недотриманням чи відхиленням від методики дослідження або проведене в неповному обсязі, керівник відповідного підрозділу, директор або заступник директора має право повернути висновок на доопрацювання.

У разі письмової незгоди експерта, який проводив судову експертизу, усунути виявлені недоліки, директор або заступник директора має право передоручити проведення судової експертизи комісії судових експертів, до якої включається також судовий експерт, який проводив попереднє дослідження, та може ініціювати проведення службової перевірки за таким фактом.

Якщо при ознайомленні з повідомленням про неможливість проведення експертизи буде встановлено, що воно оформлено з порушенням вимог, зазначених у розділах V та VI цієї Інструкції, вказані підстави недостатньо обґрунтовані, керівник відповідного підрозділу, директор або заступник директора повинен повернути його на доопрацювання.

РОЗДІЛ IV. Проведення судових експертиз та експертних досліджень

1. Після отримання матеріалів судової експертизи або експертного дослідження судовий експерт, якому доручено її виконання, проводить дослідження за алгоритмом, визначеним стадіями експертного дослідження.

Судовий експерт може провести дослідження з поставлених на вирішення питань у порядку обумовленому логічною послідовністю проведення експертного дослідження.

2. У ході проведення судової експертизи або експертного дослідження експерт повинен дотримуватися наступних стадій та їх вимог:

1) попереднє дослідження.

На початковій стадії попереднього дослідження судовим експертом з'ясовується мета дослідження, здійснюється оцінка наданих матеріалів з точки зору достатності для вирішення поставлених питань, формування загальної уяви про досліджувані об'єкти, явища, події, їх ознаки, побудови гіпотез та планування експертного дослідження.

У ході проведення попереднього дослідження судовим експертом здійснюється:

ознайомлення з наданими матеріалами (постанова, ухвала, клопотання, звернення, матеріали кримінального провадження, цивільної, адміністративної, господарської справи тощо), установлення цілісності упаковки, наявності об'єктів дослідження (досліджуваних та порівняльних), їх відповідності

переліку в супровідних документах;

ілюстрація упакування, об'єктів дослідження;

вивчення стану об’єктів дослідження (їх цілісність, відсутність змін, спричинених транспортуванням тощо);

вивчення порівняльних об’єктів (зразків) на предмет оформлення їх відповідно до вимог процесуального законодавства;

установлення достатності та якості отриманих матеріалів, об’єктів дослідження;

установлення порівнянності об’єктів дослідження;

вивчення питання про необхідність порушення клопотань про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов’язаних із проведенням експертизи;

визначення необхідного комплексу методів дослідження і послідовності їх застосування.

2) роздільне дослідження.

На стадії роздільного дослідження судовим експертом проводиться всебічне і повне вивчення властивостей та ознак досліджуваних об'єктів, явищ, процесів. При проведенні ідентифікаційних експертиз дослідження починається з тих об’єктів, що ідентифікуються. Формується проміжний висновок про придатність об’єктів для ідентифікації (ототожнення) або установлення групової належності, установлення механізму дії, наслідків події тощо.

У ході проведення роздільного дослідження судовим експертом здійснюється:

вивчення ознак і властивостей кожного з досліджуваних об'єктів, явищ, процесів;

вивчення виявлених загальних (форма, розмір, рід, вид тощо) та окремих (особливих, виняткових, незвичайних) ознак (своєрідні деталі зовнішньої будови, характерні властивості тощо) кожного з об'єктів дослідження, явищ, подій;

оцінка кожної виявленої ознаки з точки зору механізму її утворення,

стійкості, індивідуальності та частоти зустрічальності;

формування проміжного висновку (про придатність для ідентифікації, установлення групової належності тощо) за результатами проведеного вивчення;

визначення аналогів серед певних груп виробів, речовин, явищ тощо з метою визначення умов проведення експертного експерименту;

ілюстрування виявлених ознак.

3) експертний експеримент.

На стадії експертного експерименту судовий експерт установлює механізм слідоутворення, взаємодію певних частин механізмів – об'єктів дослідження, виявляє причинний зв'язок між певними явищами та процесами, отримує зразки для порівняльного дослідження.

У ході проведення експертного експерименту судовий експертом здійснюється:

відтворення певних умов, максимально наближених до тих, у яких відбувалося формування досліджуваних об'єктів, явищ та процесів;

перевірка експертних версій, що виникли на попередніх етапах дослідження, отримання даних, необхідних для вирішення поставлених питань;

ілюстрування ходу та результатів проведеного експерименту;

проведення оцінки результатів експерименту з точки зору індивідуальності та стійкості відображення виявлених ознак досліджуваних об'єктів, явищ, процесів;

формування проміжних висновків.

Вимоги, які висуваються до проведення експертного експерименту:

ужиття заходів із запобігання руйнуванню об'єктів дослідження;

створення умов, максимально наближених до тих, у яких відбувалося формування досліджуваних об'єктів, явищ та процесів;

експеримент проводиться до отримання результату достатнього для проведення порівняльного дослідження, але не менш 3-х разів.

4) порівняльне дослідження.

На стадії порівняльного дослідження судовим експертом установлюються ознаки подібності (тотожності) та (або) розбіжності (відмінності) досліджуваних об'єктів, явищ та процесів.

У ході проведення порівняльного дослідження судовим експертом здійснюється:

порівнювання встановлених загальних ознак досліджуваних об'єктів, явищ та процесів;

порівнювання встановлених окремих ознак досліджуваних об'єктів, явищ та процесів;

порівнювання загальних та окремих ознак здійснюється одним або декількома способами: зіставлення, накладення або суміщення;

формування проміжного висновку про наявність чи відсутність тотожності (подібності) та (або) розбіжності (відмінності);

ілюстрування результатів порівняльного дослідження.

5) оцінка результатів дослідження та формулювання висновків.

На стадії оцінки результатів проведеного дослідження та формулювання висновків судовим експертом здійснюється комплексна оцінка результатів проведеного експертного дослідження, наукове обґрунтування походження встановлених ознак, формулювання висновків.

У ході проведення оцінки результатів проведеного дослідження та формулювання висновків судовим експертом:

визначається стійкість й індивідуальність виявлених ознак;

визначається суттєвість комплексу ознак, що збігаються і різняться, їх значимість для висновку про наявність чи відсутність тотожності;

оцінюються результати проведеного дослідження на підставі всебічного, повного й об'єктивного наукового аналізу всіх ідентифікаційних ознак, а саме:

визначається, чи утворюють ознаки, що збігаються, сукупність, достатню для ідентифікації конкретного об'єкта, явища, процесу;

визначається, чи є розбіжність стійкою і суттєвою, чи достатня вона для висновку про відсутність тотожності;

якщо в процесі порівняльного дослідження виявлені ознаки, що збігаються, й ознаки, що різняться, то чим це пояснюється, та які з них більш суттєві.

Оцінка ознак, що збігаються проводиться на основі:

визначення стійкості ознак (чи повторюються ознаки, чи не випадкові вони, чи не піддалися ознаки викривленню, якщо так, то якою мірою);

визначення частоти зустрічальності ознак;

збігу варіацій ознак;

визначення достатності сукупності ознак, що збігаються, для ідентифікації конкретного об'єкта, явища, події.

Оцінка ознак, що різняться, проводиться на основі визначення:

стійкості чи випадковості розбіжності ознак;

чи не обумовлена розбіжність ознак їхньою видозміною або викривленням унаслідок різних умов формування і відображення ознак;

чи не є розбіжність результатом того, що в розпорядженні судового експерта було недостатньо зразків (якщо розбіжність стійка і не може бути пояснена причинами, зазначеними в попередніх двох підпунктах, то судовий експерт визнає її суттєвою, що є підставою для негативного висновку).

Формулювання висновків на підставі оцінки результатів проведеного дослідження, які можуть бути:

категоричний або вірогідний;

про неможливість вирішити питання.

Оцінка встановлених ознак може бути розпочата як з ознак, що збігаються, так і з ознак, що різняться.

6) оформлення результатів експертного дослідження.

На стадії оформлення результатів проведеного експертного дослідження судовим експертом:

складається висновок експерта або експертного дослідження відповідно

до встановленої форми;

виготовлюється ілюстративний або додатковий матеріал, який додається до складеного висновку.

3. У ході реалізації судовим експертом алгоритму проведення дослідження залежно від виду завдань, які вирішуються, стадії експертного експерименту і порівняльного дослідження можуть бути відсутні.

4. Висновок експерта або висновку експертного дослідження оформлюються згідно з вимогами, встановленими процесуальним законодавством та розділами V та VI цієї Інструкції.

РОЗДІЛ V. Структура висновку експерта, експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання експерта

1. Оформлення висновку експерта, висновку експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання експерта здійснюється:

на бланку ДНДЕКЦ, НДЕКЦ з горизонтальним розташуванням реквізитів та направляється ініціатору за супровідним листом, що оформлюється на бланку ДНДЕКЦ, НДЕКЦ з кутовим розташуванням реквізитів;

з дотриманням вимог, установлених процесуальними кодексами, стандартами, іншими нормативними актами, які регламентують порядок оформлення документів та цієї Інструкції, з використанням наукового та ділового стилю мовлення;

у разі акредитації ДНДЕКЦ, НДЕКЦ за певним напрямом експертної спеціальності за стандартом ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 на бланках висновку експерта (експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання) дозволяється використовувати національний знак та комбінований знак акредитації;

2. Для однозначної ідентифікації висновку експерта (експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання), а також забезпечення визнання сторінки як частини висновку експерта (експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи та клопотання) та чіткої ідентифікації його закінчення, якщо його обсяг перевищує одну сторінку, на кожній наступній сторінці (угорі праворуч шрифтом 12 кегля) зазначається „Висновок експерта (експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання) від _____№___, сторінка (зазначається порядковий номер сторінки та загальна кількість сторінок)", кожна сторінка висновку експерта (експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання) підписується виконавцем та засвідчується відбитком печатки підрозділу. Відбиток печатки ставиться таким чином, щоб він охоплював останні кілька літер найменування посади особи (статус виконавця), яка підписала документ, але не підпис, або на окремо виділеному для цього місці з відміткою "МП";

3. Висновок експерта, експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання експерта оформлюються у двох примірниках, один з яких направляється ініціатору, а інший, у паперовому або електронному вигляді, зберігається у справі ДНДЕКЦ, НДЕКЦ за номенклатурою.

4. Після основної частини висновку експерта або експертного дослідження розміщуються додатки. Додатки до висновку експерта або експертного дослідження мають наскрізну з висновком порядкову нумерацію сторінок.

5. Висновок експерта або експертного дослідження складається з трьох основних частин: вступної, дослідницької та висновків – відповідей на поставлені питання.

6. Повідомлення про неможливість проведення експертизи складається з трьох частин: вступної, мотивувальної та резолютивної – інформування про

неможливість проведення експертного дослідження.

7. Клопотання експерта складається з трьох частин: вступної, мотивувальної та резолютивної – інформування про перелік додаткового матеріалу і зразків, без надання яких проведення експертного дослідження не можливо.

РОЗДІЛ VI. Складові частини висновку експерта, експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи, клопотання експерта

1. Вступна частина.

У вступній частині зазначається:

найменування експертного підрозділу, в якому проводилося експертне дослідження; найменування документа (висновок), його номер, місце та дата складання;

підстави для проведення судової експертизи (експертного дослідження): коли і ким (посада, прізвище, ініціали особи та (або) найменування органу) винесений документ про призначення експертизи; вид провадження, у якому вона призначена (кримінальне, адміністративне, цивільне, господарське тощо), номер провадження або справи, реквізити звернення про проведення дослідження (дата та реєстраційний номер, посада, прізвище, ініціали особи та найменування органу (юридичної особи), з якого воно надійшло), дата її надходження до експертного підрозділу;

посада судового експерта, який проводив судову експертизу (експертне дослідження) або якому доручено проведення судової експертизи (експертного дослідження), освіта, наявність у нього наукового ступеню, вченого звання, прізвище, ім'я та по-батькові, кваліфікація судового експерта (експертна спеціальність), свідоцтво про присвоєння (та остатнього підтвердження) кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи;

про попередження судового експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин

від виконання покладених на нього обов'язків з посиланням на відповідні статті Кримінального кодексу України (у випадку складання висновку експерта за результатами проведення судової експертизи) або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків з посиланням на відповідну статтю Кримінального кодексу України (у випадку складання повідомлення про неможливість проведення експертизи);

обставини справи, які мають безпосереднє відношення до проведення судової експертизи (експертного дослідження), з обов'язковим зазначенням джерела їх отримання;

перелік об’єктів дослідження (їх коротке найменування та основні характеристики); у разі надання зразків для проведення порівняльного дослідження наводиться їх перелік (окремо вільні, умовно-вільні, експериментальні зразки, їх кількість);

відомості про надані матеріали провадження або справи (у тому числі вид (назва) матеріалів (документів) та кількість аркушів);

питання, поставлені на вирішення експертного дослідження (дослівно у формулюванні постанови, ухвали, клопотання, звернення тощо);

відомості про процесуальні підстави та осіб, які були присутні під час проведення досліджень (прізвище, ініціали, процесуальний статус);

відомості про раніше проведені в цій справі судові експертизи (найменування експертної установи та судової експертизи, її номер та дата оформлення), якщо їх висновки мають значення для вирішення поставлених перед судовим експертом питань, а ініціатором у документі про залучення судового експерта надано дозвіл на їх використання;

дату та реквізити заявленого клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків, уточнення змісту та обсягу експертного завдання та вчинення інших дій, пов’язаних із проведенням експертизи, і зміст цього клопотання; дату надходження додаткових матеріалів і зразків або відомостей про наслідки розгляду клопотання, із зазначенням реквізитів відповіді або супровідного листа;

перелік методик проведення судових експертиз, які застосовувалися при проведенні дослідження, із зазначенням їх реєстраційних кодів та назв згідно з Реєстром методик проведення судових експертиз та інших науково-методичних та інформаційних джерел, що використовувалися при проведенні дослідження, оформлених за бібліографічними правилами;

наявність або відсутність дозволу від ініціатора на повне або часткове знищення об'єкта дослідження або зміну його стану чи властивостей та дані про порушене клопотання про надання відповідного дозволу та стан його задоволення.

2. Дослідницька частина.

У дослідницькій частині вказується:

вид та стан упакування досліджуваних об'єктів дослідження, зразків із зазначенням у необхідних випадках відомостей про те, чи впливав спосіб упакування на їх збереженість;

відповідність наданих на дослідження об'єктів дослідження, зразків їх переліку в документі про призначення;

наявність ознак, що характеризують зміну стану досліджуваних об'єктів дослідження (чи піддавалися об'єкти видозмінам під час вилучення, транспортування до місця зберігання, змінам від тривалого зберігання та впливу навколишнього середовища, видозмінам при проведенні досліджень, що передували проваджуваному);

інформація про позначення досліджуваних об'єктів дослідження і зразків відповідними штампами ДНДЕКЦ, НДЕКЦ;

однозначні характеристики досліджуваних об'єктів, явищ, процесів (їх ознаки та властивості);

місце проведення досліджень, якщо вони проводилися поза розташуванням експертного підрозділу, час проведення окремих досліджень;

методи, засоби та технічні прийоми, які використовувалися для вивчення об'єктів, явищ, процесів;

відомості про умови довкілля, якщо застосовані методики, методи, засоби та технічні прийоми проведення досліджень висувають особливі вимоги до цих умов;

наявність перешкод та інших чинників, які негативно впливали на можливість проведення якісного огляду, дослідження та фіксації об'єктів дослідження;

мета, умови і кількість експертних експериментів, матеріали та прилади, використані при їх проведенні, результати, способи фіксації отриманих результатів;

у разі неявки учасників процесу або інших осіб, які викликалися у визначений час на місце події або огляду об'єкта, дослідження (огляд) проводиться без їх участі, про що зазначається у висновку;

опис результатів застосування інструментальних методів дослідження та проведення експертних експериментів може обмежуватися викладенням кінцевих результатів з посиланням на конкретні положення методики їх застосування та проведення розрахунку; у зазначених випадках графіки, діаграми, таблиці, матеріали експертних експериментів мають зберігатися в наглядових експертних провадженнях і на вимогу осіб, які мають право знайомитися з матеріалами експертного дослідження, надаватися їм для вивчення;

характеристика основних ознак і властивостей порівняльних матеріалів;

хід порівняльного дослідження: відзначаються збіг і розбіжність суттєвих загальних й окремих ознак; якщо встановлено ознаки, що збігаються, та ознаки, що різняться, судовий експерт описує їх, пояснюючи причини утворення та значення таких ознак для формування висновку; якщо наявні тільки суттєві ознаки, що збігаються, чи ознаки, що різняться, то судовий експерт відзначає тільки їх; спочатку описують загальні ознаки, що збігаються, або ознаки, що різняться, а потім – окремі;

кожному з питань, перелік яких наведений у вступній частині висновку експерта, і яке вирішується судовим експертом, має відповідати певний розділ дослідницької частини. Якщо декілька питань тісно пов'язані між собою, хід їх вирішення може описуватися в одному розділі:

причини, з яких певні питання не можуть бути вирішені або не вирішувалися;

узагальнення та оцінка результатів окремих досліджень, які є підставою для формулювання (синтезу) висновків – відповідей на поставлені питання;

коли при проведенні судової експертизи або експертного дослідження судовий експерт виявить факти або відомості, які мають значення для кримінального провадження, адміністративної, цивільної, господарської справи, і з приводу яких йому не були поставлені питання, він має право викласти їх у своєму висновку;

посилання на джерела (методики, інші науково-методичні та інформаційні джерела), що використовувалися при проведенні дослідження, порядкові номери в переліку є посиланнями в тексті (номерні посилання);

засоби вимірювальної техніки та допоміжне обладнання, прилади, науково-технічні засоби, які використовувалися при проведенні дослідження та інформацію про повірку (калібрування);

відомості про кількість об'єктів або їх частин, використаних для проведення дослідження, пошкоджених або знищених при проведенні дослідження, характер спричинених змін, кількість об'єктів або їх частин, що повертаються ініціаторові, упакування об'єктів (вид упаковки, зміст написів, кількість та належність підписів, відбитків печаток, вміщення упаковки, в якій об'єкти надійшли на дослідження), подальший рух об'єктів дослідження, першопочаткових упаковок (бирок);

3. Висновки.

У висновках викладаються:

відповіді в тій послідовності, в якій наведені питання у вступній частині висновку експерта (експертного дослідження);

на кожне з поставлених питань має бути дана відповідь по суті або вказано, з яких причин питання не вирішувалося чи його неможливо вирішити;

формулювання відповідей повинні бути короткими, але зрозумілими, повними, конкретними, такими, які б не допускали двозначних тлумачень;

при формулюванні висновків недопустимо застосовувати будь-які позначення, які для зручності використовувалися при описі об'єктів, явищ, подій у ході дослідження;

якщо вирішення певного питання виходить за межі компетенції судового експерта, зокрема з'ясовує питання права, не потребує застосування спеціальних знань, або не були надані матеріали, необхідні для вирішення поставленого питання, а порушене клопотання не було задоволено, або в результаті проведеного дослідження встановлено відсутність обставин, викладених у тексті питання, таке питання не вирішується, про що зазначається у висновках.

4. Ілюстрування результатів експертного провадження.

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) слід розміщувати у висновку безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації можуть бути оформлені додатком до експертного провадження у вигляді ілюстративної таблиці. На всі ілюстрації мають бути посилання у висновку;

У ілюстративному матеріалі повинно бути відображено:

упакування об'єктів дослідження (порушення упаковки у разі їх наявності);

надані об'єкти дослідження;

установлені конкретні властивості (ознаки) об'єктів, зміна їх стану;

ознаки об'єктів дослідження, що збігаються або різняться, з розміткою. При нанесенні на зображення графічних позначень, розмітки нижче розміщують аналогічні зображення, але без графічних позначень, розмітки (контрольні зображення). Розмітка здійснюється по колу за годинниковою стрілкою, починаючи з нижнього лівого кута зображення: ознак, що збігаються, – барвником червоного кольору, ознак, що різняться – барвником синього кольору, діагностичних ознак –

барвником зеленого кольору. З лівого боку розміщують ілюстрації об'єкта, що ідентифікується, з правого – порівняльного об'єкта;

упакування об'єктів експертного провадження після його завершення;

назва ілюстрації, яка повинна позначатися словом "Зображення", мати наскрізну нумерацію (арабські цифри) та пояснювальний текст, який розміщують під нею, наприклад: „Зображення 1. Загальний вигляд об'єкту наданого на дослідження".

5. Таблиці, примітки, виноски, формули (рівняння), посилання та додатки до висновку експерта, експертного дослідження, повідомлення про неможливість проведення експертизи та клопотання експерта оформлюються відповідно до вимог визначених цією Інструкцією (додаток 8).

6. Особливості оформлення висновку експертного дослідження.

За своєю структурою висновку експертного дослідження складається з трьох частин: вступної, дослідницької та висновків.

У вступній частині викладаються відомості стосовно ініціатора та дати звернення (хто і коли звернувся) до ДНДЕКЦ, НДЕКЦ щодо проведення експертного дослідження.

При цьому, відомості про попередження судового експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків за відповідною статтею Кримінального кодексу України, не зазначаються.

У дослідницькій частині вказується стисле викладення застосованих при проведенні дослідження методів.

У висновках викладаються відповіді на поставлені питання, згідно вимог пункту 3 цього розділу.

7. Повідомлення про неможливість проведення судової експертизи або

експертного дослідження та особливості його оформлення

Якщо впродовж сорока п'яти календарних днів заявлене судовим експертом клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків, дозволу на повне або часткове знищення об'єкта експертизи, уточнення змісту та обсягу експертного завдання та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи, не було задоволено, або особа (орган), які призначили судову експертизу, не забезпечили доступ до об'єкта досліджень, у тому числі не припинили вчинення перешкод з боку учасників процесу та інших осіб щодо його огляду (дослідження), що унеможливлює відповідь на жодне з поставлених на вирішення судової експертизи питань, судовий експерт складає повідомлення про неможливість проведення експертизи.

За своєю структурою повідомлення складається з трьох частин: вступної, мотивувальної та резолютивної. У вступній частині викладаються відомості, указані в пункті 1 цього розділу.

У мотивувальній частині повідомлення про неможливість проведення експертизи викладаються підстави її складання.

У резолютивній частині заявляється про відмову від давання висновку.

Якщо на хоча б одне з поставлених питань судовий експерт може дати висновок (відповідь), а з решти питань є підстави для заяви про відмову від давання висновку, складається один документ – висновок експерта (експертного дослідження).

8. Особливості оформлення висновку експерта за результатами проведення комісійної судової експертизи.

При проведенні комісійної судової експертизи (двома і більше судовими експертами), якщо судові експерти дійшли згоди, спільний висновок підписується всіма ними. Якщо судові експерти не дійшли згоди, складається декілька висновків відповідно до позицій судових експертів.

Висновок експерта (експертного дослідження, повідомлення про

неможливість проведення експертизи) складається в кількості примірників, достатній для направлення особі (органові), що призначив судову експертизу, і кожній судово-експертній установі, судові експерти якої брали участь у її проведенні.

9. Особливості оформлення висновку експерта за результатами проведення додаткової судової експертизи

При опису наданих на дослідження об'єктів та вирішення питання про їх придатність для ідентифікації чи встановлення групової належності, експерт має право посилатися на результати раніше проведеної експертизи, якщо про її існування зазначено ініціатором у документі про призначення судової експертизи.

10. Особливості оформлення висновку експерта за результатами проведення повторної судової експертизи

Оформлення висновку експерта за результатами проведеної повторної судової експертизи здійснюється згідно вимог цієї Інструкції.

При цьому, у висновку експерта не наводиться перелік раніше проведених судових експертиз та не цитуються сформовані у них висновки, якщо про це не вказано в документі про призначення судової експертизи.

У разі встановлення розбіжностей з результатами раніше проведених судових експертиз, судовим експертом будь-які пояснення причин або обставин їх виникнення у висновку експерта не зазначаються.

11. Особливості проведення судової експертизи або експертного дослідження за матеріалами, які мають гриф секретності.

Судова експертиза або експертне дослідження, що проводяться за матеріалами, які мають грифи секретності, здійснюються судовими експертами, які мають допуск та доступ до державної таємниці відповідної форми в залежності від ступеня секретності інформації.

Порядок роботи з документами, які мають гриф секретності, регламентується нормативними документами з питань охорони державної таємниці.

Секретні роботи проводяться в режимних приміщеннях, які забезпечують збереження державної таємниці та не створюють загрозу витоку секретної інформації.

Забороняється оброблення за допомогою автоматизованих систем матеріалів експертних досліджень, що містять інформацію з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законодавством, та в яких не створена комплексна система захисту інформації з підтвердженою відповідністю.

Директор Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру – керівник Експертної служби МВС України **О.А. Федотов**